

Saraylar, müzeler, kütüphaneler, camiler, türbeler, tekkeler yağmalanıyor

Büyük talan

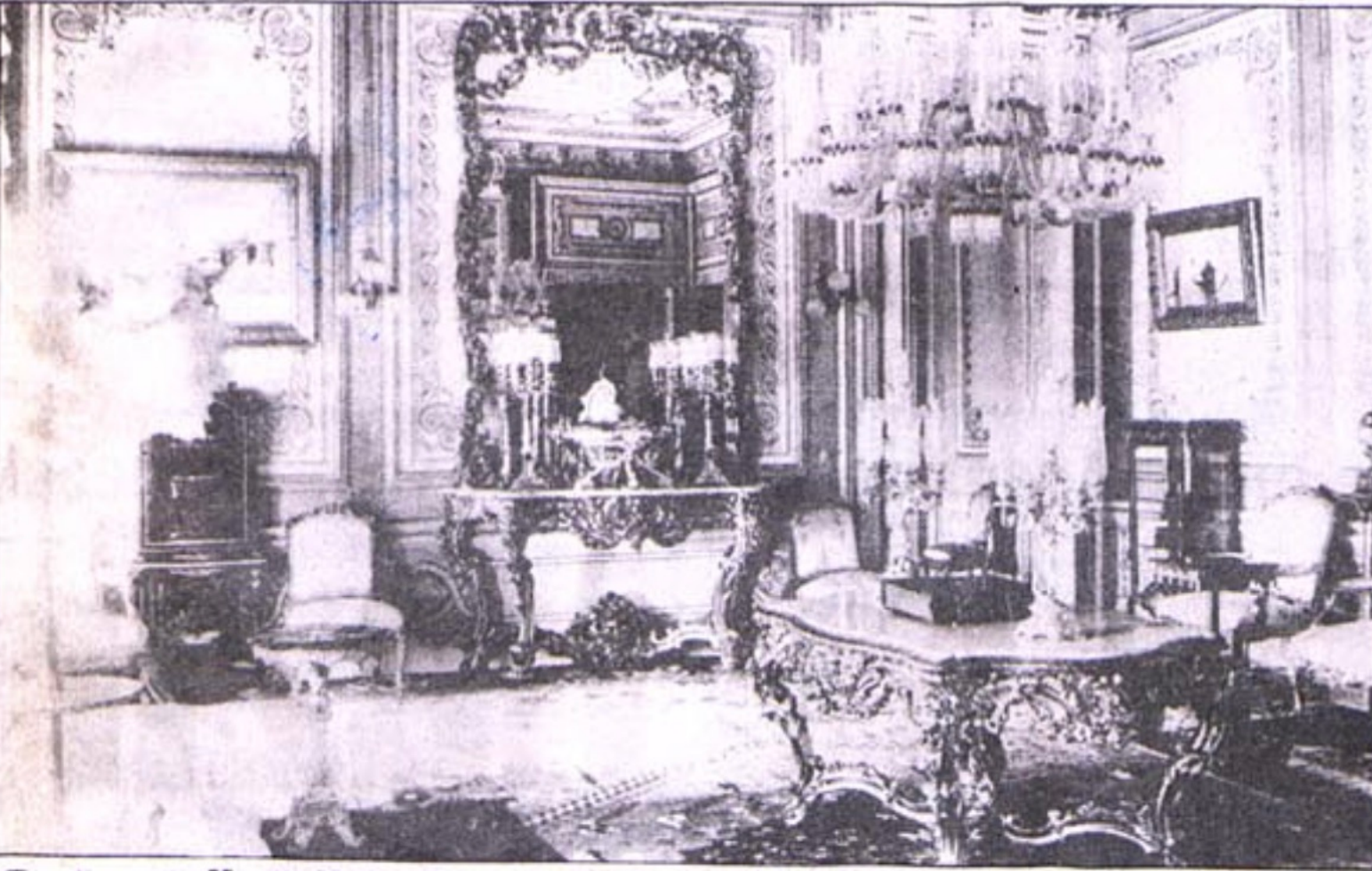
● Tarih hazinelerimizden birçok eserin çalındığı, kaçırıldığı birçoğunun da taklitleriyle değiştirildiği ortaya çıktı. Topkapı Sarayı'ndan Şale Köşkü'ne, Side kazılarında Burdur hazinelerine kadar birçok yerden çalınan tarihi varlıklar Galata'da, Serencebey'de antikacılara haraç mezat satıldı, satılıyor

● Topkapı Sarayı'nda restorasyon yapan uzmanlar, kaçırılmaya hazır olarak döşemelerin altına, sarnıçların içine gizlenmiş çok sayıda mühürler, iğneler, pullar, paralar buldular. Harem Dalresi'nde 16. yüzyıla ait hiçbir şey kalmamış. Kanuni devrinden iz bile yok

● Mücevher, halı, şömine, mangal, altın yaldızlı bardaklar, mercan kaşıklar, sürahiler, mobilyalar, koltuklar yağmalanan eserler arasında. Başbakanlık Arşivi'nden çok sayıda pul ve damga çalınmış. Abdülhamit'e Avusturya İmparatoru'nun hediye ettiği piyanoyu bile götürmüşler

● Valide Camii'nin 16. yüzyıldan kalma İznik çini panosu, Osmanlı kıyafetleri, padişah çadırları, kavukları alıp götürülmüş. Küçüksu Kasrı'nın mobilyaları ile politikacıların evi döşenmiş. Kütüphanelerden, tekkelerden çalınan kitaplara, minyatürlere paha biçmek mümkün değil. Bazı kıymetli sayfalar jilette kesilerek çalınmış

Ercüment İŞLEYEN'in haber 13. sayfada

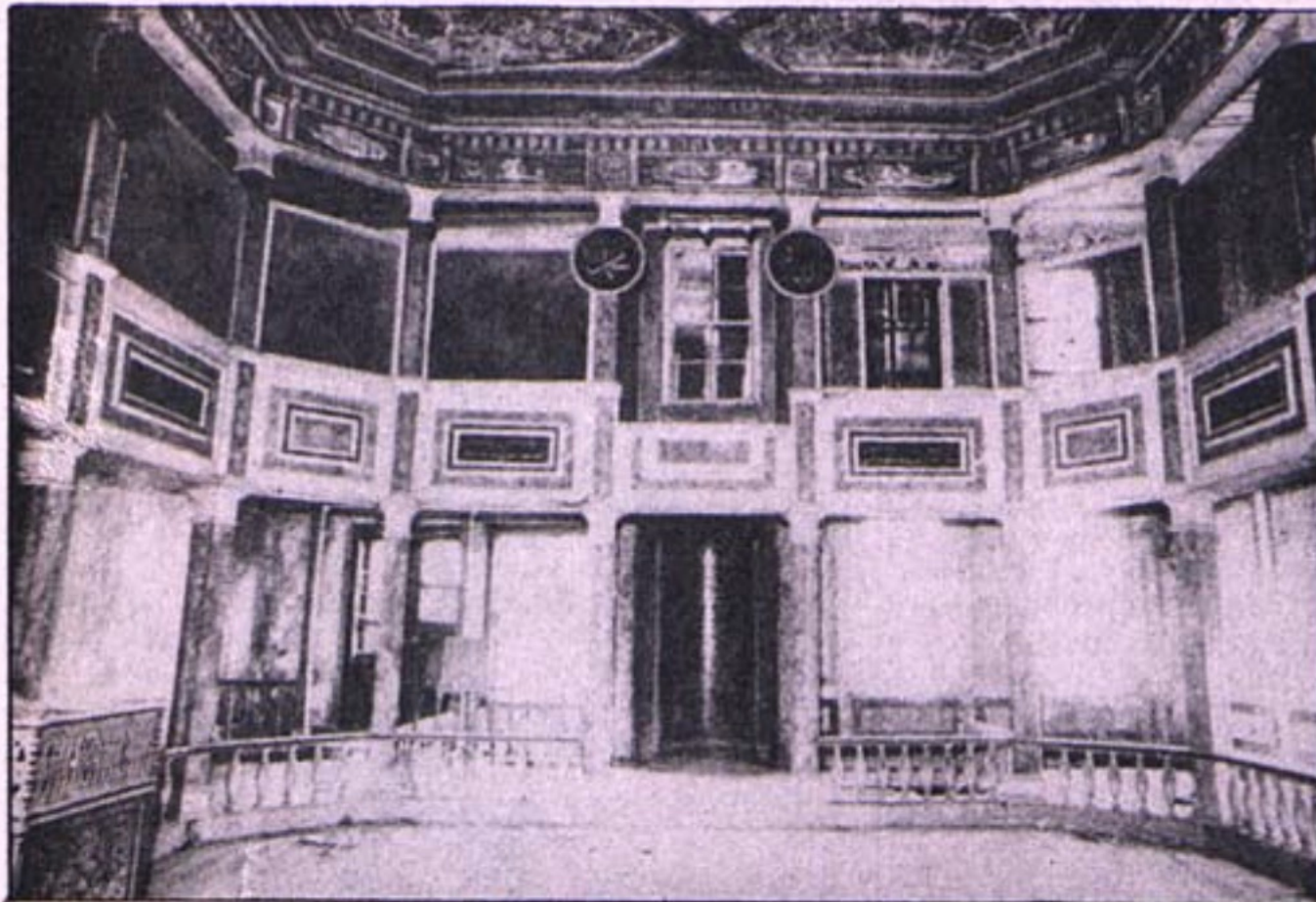

Şale Köşkü'ndeki bu tarihi eşyanın çoğu gitti, avize ve masanın yerine benzeri kondu

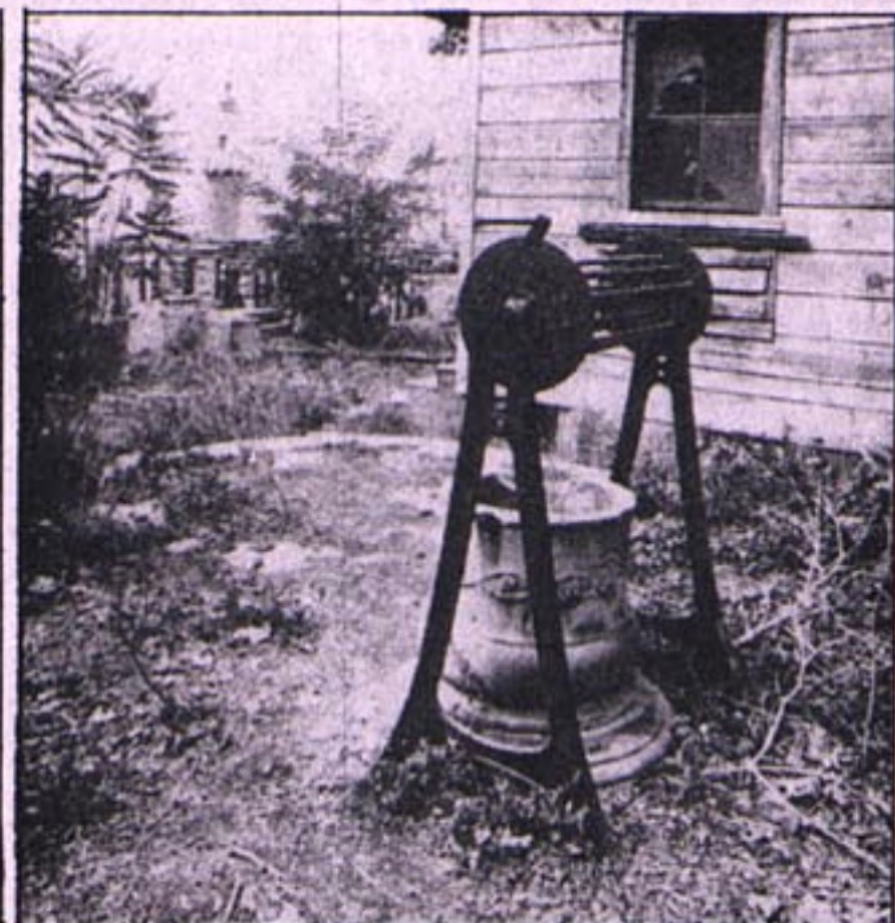
YILDIZ Koleksiyonu'' olarak adlandırılan ve toplam 2 bin fotoğraftan oluşan saray albümü, Abdülhamit tarafından dönemin ünlü fotoğrafçıları Abdullah biraderlere hazırlanmıştı. O günlerde Şale Köşkü'nün dört nu-

maralı salonu böyle görkemliydi. Salonun eşyaları göz kamaştırıyor, adeta bir masal dünyasını anımsatıyordu. Aynı salonu bugün tanımak için çaba göstermek gerekiyor. Duvarla tavanın birleştiği yerdeki işlemler ve duvardaki döşemeye yakın

motiflerin dışında geriye hiçbir şey kalmamış. Avizeden halılara, duvardaki aynadan kütüphaneye kadar her şey değişmiş. Salonun ortasına da eskisine benzeyen ancak kötü bir kopyası olan başka bir masa getirilmiş. (Cem YORULMAZ)

Tekkede yağma Elif Efendi Tekkesi, Vakıflar Müdürlüğü tarafından yalnızlığa terk edildi. Bir zamanlar duvarlarında kitapların sıralandığı tekke, geriye tek bir kitap kalmamacasına yağmalandı. (Fotoğraf: Cem YORULMAZ)

Harabe kuyu Sötlüce sirtlarındaki Elif Efendi Tekkesi'nin dışındaki mermer başlıklı kuyu, doğanın tahrip edici özellikleri ile başa bırakıldı.

Saraylarda büyük hırsızlık

• Ercüment İŞLEYEN

● Topkapı Sarayı'ndan Şale Köşkü'ne, Side kazılarında Burdur hazinelerine kadar tarih dolu ne varsa Cumhuriyet dönemi boyunca çalındı, kaçırıldı, satıldı, halen de satılıyor

● DP döneminde Küçüksu Kasrı'nın mobilyaları ile Meclis Başkanı Refik Koraltan'ın evi döşendi, İznik müzesini ziyaret eden Avrupa Konseyi üyelerine depolardan bazı parçalar satıldı

• Ercüment İŞLEYEN

KİL almaz bir talan tarihimizi kemiriyor, saraylar, müzeler, kütüphaneler, türbeler, tekkeler adeta yağmalanıyor. Topkapı Sarayı'ndan Şale Köşkü'ne, Side kazılarında Burdur hazinelerine kadar, tarih dolu ne varsa Cumhuriyet dönemi boyunca çalındığı, kaçırıldığı, satıldığı ve bugün de kaçırılmaya devam edildiği belirtiliyor. Saraylardaki tarihi kıyafetler, padişah fermanları, geç döneme ait mobilyalar, harem dairesindeki mangallar, necef ve mercan kaşıklar, çeşm-i bülbüller, yaldızlı çay bardakları, perdeler, halılar ve emsalsiz lambaların Galata'da, Serencebey'de antikaçılarda yıllarca haraç mezat satıldığı öne sürülüyor. Saraylarımızda, müzelerimizde çalınan eşyaların yerine taklitlerinin konulduğu iddiaları kulaktan kulağa yayılıyor.

Topkapı Sarayı eski müdürlerinden Sabahattin Batur kuşkularını dile getirirken, şöyle diyor:

“Bugün Askeri Müze'den bile hırsızlık yapılabiliyor. Türkiye'de bir moral çöküntüsü var. Bu çöküntü her türlü yolsuzluk ve hırsızlığa neden oluyor. Ben müzelerden, saraylardan bazı parçaların çalınıp yerine imitasyonlarının (taklit) konulduğunu maalesef duyuyorum. Tanıdığım çok usta bir kuyumcuya, Ankara'da bir müzedeki bazı mücevherlerin taklidini yapması teklif edildi. Teklifi yapanlar imitasyonları ile gerçeği değiştireceklerini söylemişler. Ancak bu namuslu bir insandı, kabul etmedi. Tabii başka usta kuyumcular da var.”

Sabahattin Batur, Topkapı Sarayı müdürlüğü yaptığı dönemde envanter için ciddi bir çalışma başlattığını ve her şeyi arşive geçirdiğini vurgulayarak, **“Bu çalışmalar şu anda ne durumda bilemiyorum”** diyor. **Sabahattin Batur**, saraylardan **“Topkapı”** filminin benzeri bir şekilde hırsızlık yapılamayacağını kaydederek, **“O tür bir soyguna ihtimal vermiyorum. Ancak sadece saraylar ve müzeler değil. Örneğin James Malart adlı İngiliz bir arkeolog Türkiye’ye geldi ve Burdur’un Hacılar köyünde kazılar yaptı. Çıkan mallar için Dorak hazinesi adıyla broşür yayınlandı. Ancak bugün bunların bir teki bile yok”** şeklinde konuşarak sorunun boyutlarını açıklıyor.

Yıllar süren inanılmaz yağma sonrasında saraylarımız giderek fakirleşip sonradan eklenen taklit eşyalarla dolmaya başladı. Sarayların talanını belgelemek için **Abdülhamit**’in Yıldız Koleksiyonu olarak adlandırdığı fotoğraf dizisinden yararlanarak Şale Köşkü’nün bugünkü durumunu görüntüledik. Fotoğrafladığımız salonun eski ve günümüzdeki görüntülerinin kıyaslaması, adeta talanı simgeledi. Yıldız Sarayı bünyesindeki Şale Köşkü’nün dört numaralı salonunda, yerdeki halıdan avizelere, duvardaki büyük boy aynadan masaya kadar her şey gitmiş, salon geçmişteki parlak günlerinden uzak, yoksul bir görünüme ulaşmıştı.

Prof.Semavi Eyice, müzelerdeki hırsızlıkların güvenlik önlemlerinin yetersizliğinden kaynaklandığını belirtiyor.

Mualla Anager Eyüpoğlu, bugüne kadar Rumelihisarı, Barbaros Türbesi, Selimiye Tophanesi, Şerifler Yurdu, Selamlık Köşkü, Siyavuşpaşa Kasrı ve Topkapı Sarayı Harem Dairesi'ni restore edip hizmete açtı. **Mualla Anager Eyüpoğlu,** Topkapı Sarayı Harem Dairesi restorasyonu için çalışmaya başladığı günlerde karşılaştığı korkunç manzarayı şöyle anlatıyor:

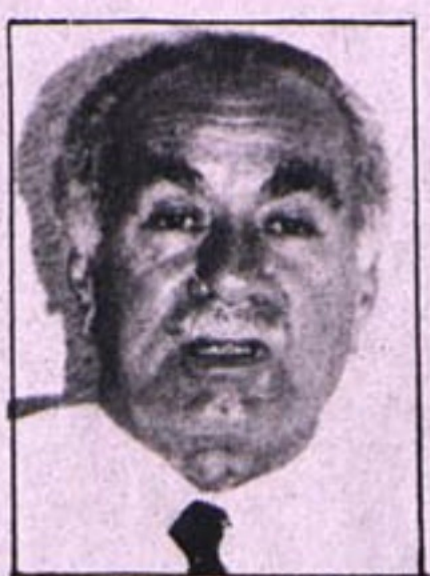
"İçerde sansar kapanları, gelincikler vardı. Çevre fare delikleri ile doluydu. O fare deliklerini tek tek ellerimle aradım. İçinden keseler, mühürler, kumaş parçaları çıktı. Döşemelerin altında iğneler, pul-lar, paralar duruyordu. Eski Bizans sarnıçlarının içine atılmış çok eşya bulduk."

Mualla Anager Eyüpoğlu bulamadıkları eşyaları ise şöyle sıraladı:

"Topkapı Sarayı bugüne dek 7-8 onarım görmüş. Ancak bu onarımı yapan müteahhitlerin bir eski eser deposu yok. Onarımlarda çıkartılan eşyalar yok. Harem Dairesi'nde 16. yüzyıla ait hiçbir şey yok. Kanuni devrinden kalma iz bile yok. Bu dönem eşyaları ile yok. Perdeleri, sedir örtüleri, halıları, kandilleri, hasırları, şömineleri, basamak başlıkları yok. Bugün Harem Dairesi'nin altın yaldızlı çay bardakları, mangallar, tandırlar, hanımların gergefleri, döşeme eşyası elimizde hiç yok. Mercan kaşıklar, necef kaşıklar, sürahi, bardak, çeşm-i bülbüller, Serencebey Yokuşu'nda eskicilerde satılmış. Sarayın geç dönem mobilyaları, koltuk takımları Galata'daki antikacı-lara düşmüş."

Mualla Anager Eyüpoğlu, ülkemizde bir yapı polisi oluşturulmasını önererek, "Her inşaatı malzeme ve ruhsatı ile birlikte kontrol eden bir kurum oluşturulmalı. İstanbul Üniversitesi yapılırken 7 kilise yıkıldı. Belediye Sarayı için Ebu Fadıl Medresesi, İbrahim Paşa Hamamı, Bizans saray kalıntıları yıkıldı. Ayrıca antika-cılar da müzeler tarafından denetlenmeli" diyor.

İstanbul'a birçok tarihi eseri restore ettirerek kazandıran Turing Otomobil Kurumu Başkanı **Çelik Gülersoy** da müze ve saraylarımızdan bazı parçaların çalınıp yerine taklitlerinin

Topkapı Sarayı'nın eski Müdürü Sabahattin Batur, saray ve müzelerle yönelen talanın, moral ile ilişkili olduğunu belirtiyor.

konulması iddialarından rahatsız olanların başında geliyor. Müze ve saraylarımızın üzerlerinde bir kuşku bulunduğunu vurgulayan **Çelik Gülersoy**, şunları dile getiriyor:

"Eskiden beri mevcut olan kayıtlar, basit listelerden ibarettir. Buradaki bilgiler ise hiçbir zaman yeterli değildir. Tabii mücevher cinsinden eşya bahis konusu olunca bu eksikler daha da vehamet kazanıyor. İlk yapılacak iş hemen ve her tarafta envanter yazımına girişmek ve bunları yayınlamaktır. Herkes nereye namaza duracağını bilsin. Bu yapılmadığı sürece söylentileri durduramayız."

Eski DP milletvekili, araştırmacı-yazar **Ziyad Ebüzziya** yaşadığı bir olayı bugün üzülerek hatırlıyor. DP'nin iktidara gelmesi üzerine o dönem Meclis Başkanı olan **Refik Koraltan**'ın evinin döşenmesi için **Küçüksu Kasrı**'nın kullanıldığını söyleyen **Ebüzziya**, **"Küçüksu Kasrı'nın mobilyaları ile Refik Koraltan'ın evini döşedik"** diyor. **Ziyad Ebüzziya**, Osmanlı döneminde fethedilen kalelerin anahtarlarının Topkapı Sarayı'na getirildiğini belirterek, **"Bugün bu anahtarların çoğu kayıp. Başbakanlık arşivinden çok sayıda pul ve damga çalındığını ben biliyorum. İstanbul'un göbeğinde Taksim Belediye Gazinosu'nda 6 ay boyunca Abdülhamit'in tuğralı lake kaplı Avusturya İmparatoru François Joseph'in hediye ettiği piyano ile üç metre genişliğindeki fevkalade kıymetli cemakân dolap içinde 100-150 parçadan oluşan yemek takımı satıldı. Her tabağın içinde ayrı bir resim vardı"** diyor.

Ayrıntılı, fotoğraflı bir envanter çalışmasının hiç vakit geçirilmeden başlatılması gerektiğini vurgulayan **Ziyad Ebüzziya**, müze ve saraylardan çalınan eşyaların yerine imitasyonlarının konulduğu yolundaki iddiaların yaygın olduğunu belirtiyor. **Ziyad Ebüzziya**, eski bir tarihte İznik Müzesi'ni ziyaret eden Avrupa Konseyi üyelerine depodan bazı parçaların satıldığını da öne sürüyor. **Ziyad Ebüzziya**'nın tanık olduğu olaylardan biri de şöyle:

“Padişahların hepsinin Otağ-ı Humayun'ları farklıydı. Ayrıca av için, piknik için ay-

Mualla Anager Eyüpoğlu Topkapı Sarayı'nın Harem dairelerinde 16. yüzyıla ait hiçbir iz bulamamaktan yakınıyor.

rı çadırlar vardı. Bu çadırlar her yıl Topkapı Sarayı bahçesinde kurulup havalandırılırdı. Ancak daha sonra ihmal yüzünden kimse çadırları kurmadı. Üzerinden 5-6 yıl geçtikten sonra çadırların hepsi çürümüştü. Bunlar değerlerine paha biçilemeyen tarih hazinelerimizdi.”

Prof. Semavi Eyice de eski eserlerin korunmasına ilişkin çalışmaların yetersizliğini vurguluyor. Envanter gerekliliğini anlatan Eyice, “Bu bir ilmi formasyon gerektiriyor. Bu bir çanaktır dersiniz tehlikelidir. Selçuklu çanağı gider, yerine köydeki yoğurt çanağı konulur. Birçok müzede bu iş ciddiye alınmamış. Depolardaki bazı eşyanın sonradan olmadığını görürsünüz” diye konuşuyor.

Side'deki kazılarda çalışan Prof. Semavi Eyice de şunları söylüyor:

“Bulduğumuz eşyaları bir emanete koymuştuk. Başında da bekçi vardı. Ancak oraya daha sonra döndüğümde değerli parçaların hiçbirisi yoktu. Müzelerimizde hırsızlık oluyor. Yeterli kadro maalesef yok. Düşük maaşlı köyden gelme adamlarla bu iş olmaz. Giden eşyalar yalnız müzelerden değil. Camilerden çiniler ve değerli yazmalara kadar çok çeşitli eşyalar çalınıyor. Üsküdar'da eski Valide Camii'nin 16. yüzyıldan kalma İznik çini panosu yakınlarda çalındı. Göreme ve Sümela'dan yıllarca freskolar pasta keser gibi dilimlenip götürüldü. Paris'te gezerken Bursa'daki ünlü bir camimizin kauşuk işlemeli kapı perdesini antikacıda gördüm. Çok üzülüp hemen ayrıldım.”

Osmanlı tarihçisi Necdet İçli de Türkiye’de hiçbir şeyin envanterinin bulunmadığını söyleyerek Osmanlı arşivlerinden üçte ikisinin kaybolduğunu vurguluyor. Necdet İçli bugün saraylardaki tezhipli fermanların eksik olduğunu belirterek, “Arşiv belgelerinde numara değişikliği yapılmış. Saray kıyafetleri çok eksik. Osmanlıdan kalma kıyafetler bu kadar olamaz. Türbelerdeki kavukların da hepsi kuşkulu. İçlerinde eski, otantik olanların sayısı 5-6’yı geçmez” diyerek bir acı gerçeğin altını daha çiziyor.

Kütüphanelerimiz de yıllarca acımasız bir yağmaya hedef

Araştırmacı-yazar, eski milletvekili Ziyad Ebüzziya, soygunların ört-bas edilmeye çalışıldığına dikkati çekiyor.

oldu. İçleri minyatürlü, yazmalı kitaplar, kütüphanelerden çalınıp yerlerine değersiz kitaplar konuldu. Kabı, süslemesi, tezhipli, deri işlemeli, oymacılık ve hat sanatı açısından değerine paha biçilemeyen kitaplar bugün Londra'da **British Museum**, Paris'te **Bibliothèque Nationale**, Viyana Devlet Kütüphanesi, Vatikan Kütüphanesi, Berlin Kütüphanesi, Leningrad Kütüphanesi ve Uppsala Kütüphanesi'nde yeralıyor. Bazı oryantalistler de kitapların tümünü çalmak yerine içindeki minyatürleri jilette keserek götürmeyi tercih etmişler.

Sütlüce'deki Elif Efendi tekkesi de kitap yağmasının tipik örneklerinden birini oluşturuyor. Sütlüce sırtlarındaki tarihi yapı, Vakıflar Müdürlüğü'nün koruması altında görünmesine karşın, tamamen yalnızlığa terk edilmiş. Kilidi kırık, kapısını itip tekkeye girince duvarlardaki orijinal levhalar ve tahta oymalı bir dolap ile karşılaştık. Bundan 15-20 yıl önce duvarları tamamen kitaplarla kaplı olan tekke, büyük talandan sonra geriye tek bir kitap bile kalmamış. Kitap rafları girişte bir odada yere atılmış, yer yer çürümüş döşemelerde burada yatıp kalkanların bıraktığı izler bulunuyor. Minyatürlerin her biri yurt dışındaki açık artırmalarda büyük fiyatlarla satılıyor. Yurt dışına kaçırılan önemli kitaplardan bazıları şunlar:

“Bahname, Cezeri'nin mekanikle ilgili kitabı, Lügat-ı Şahidi, Sefer-i Yusuf Paşa, Acab ül-mahlûkat, Uygur harfleri ile yazılmış Miraç-nâme, Şahname, Muzaffer-name, Tevarih-i Mısırlı Nişancı Paşa, Risale-i Gülşen, Mevlüd-ün Nebi, Cevami ül-hikayet, Tezkiret üş-şuara, Hüsnü Şirin-i Mevlana Şeyh Rumi, Kitab al mansub, Cami Divanı, Baytarname, Sadi Külliyyatı, Felekname, El-Cami beynel-ilmi ve'lamemel ün-nağfi fi sinaati bilhiyel (Bu kitap 1205 yılında Artıkoğlu Mahmud tarafından yazıldı. Bu eserde su saatlerinin, makinelerin, tulumbalanın, şifreli kilitlerin, makineden insanların, hayvanların nasıl yapıldığı resim ve krokilerle gösterilmişti) Nuruosmaniye Kütüphanesi'nden 136 yazma.”